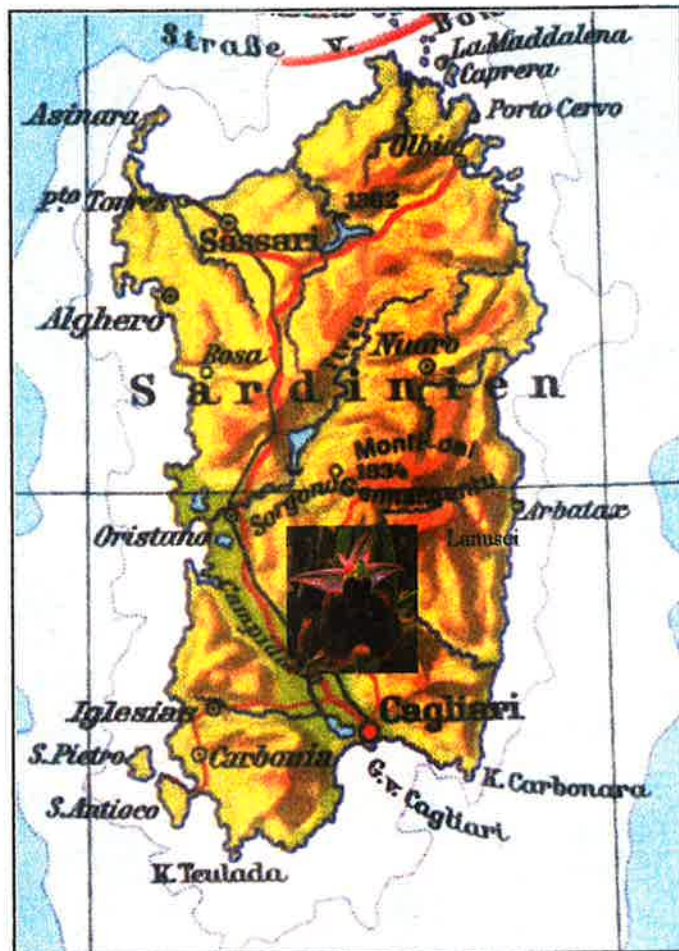

Botanisk Ekskursion til Sardinien

18 - 26 april 1997

Botanisk ekskursion til

SARDINIEN 18. - 26. April 1997.

Ekskursionen var lagt i anden halvdel af april med henblik på at undersøge orkidefloraen i Sardinien's højeste bjergområde, Gennargentu-massivet, hvis højeste top, Punta la Marmora, rejser sig 1834 meter. Området er særdeles skovrigt og beliggende i Ogliastraregionen.

I lighed med Gargano-rejsen var det Rejsebureauet Sydeuropacentret, der til vor store tilfredshed stod for arrangementet. Især Linda Olsen og Alexandra skylder vi stor tak for deres omhyggelige planlægning. Botanisk rejsearrangør var Niels Faurholdt.

Den samlede pris pr. person beløb sig til ca. 7300 kr. Hertil skal lægges en begrænset sum i forbindelse med frokoster i det grønne samt benzinpenge.

Prisen dækkede følgende:

- fly København-Rom-Cagliari t/r
- transfer Cagliari - hotel ved Lanusei
- halvpension i otte døgn (dobbeltværelse)
- leje af tre biler kat. E. i syv dage
- alle forsikringer mv.

Vi boede på Hotel Villa Selene i udkanten af Lanusei. Her blev vi beværtet i en grad, ingen af os nogensinde vil glemme. Hjemmefra havde vi taget kontakt til den lokale skovfoged og orkidespecialist Cesario Giotta kaldet "Rino". Hans næsten daglige hjælp under vort ophold var uvurderlig; og sammen med Marcello Piccitto, en anden lokal orkideolog, sørgede Rino for, at vi fik set, hvad vi var kommet efter.

Vejret var næsten perfekt. En dag med tåge, en med styrtregn og fem solskinsdage.

Denne rapport er sammenstillet af:

Niels Faurholdt (orkideer)

Peter Wind (endemer og floralister)

Jon Feilberg (floralister)

Liste over deltagere (med private tlf.-numre):

Niels Faurholdt Solsikkevej 9, 4600 Køge 53658240

Jon Feilberg Kastрупvej 8, 4100 Ringsted 53600125

Søren G. Christiansen Frederiksborgvej 66 st. 4000 Roskilde
46350922

Erika Jensen, do.

Carsten Koch, Græsbjergvej 62, 4760 Vordingborg 53774668

Johannes Friis, Nordkrog 12, 2800 Hellerup 39610165

Henrik Æ. Pedersen, Løvkærparken 43, 4000 Roskilde 46137060

Kurt E. Pedersen, Muldebærvej 2, 8471 Sabro 86948209

Jan Germundsen, Brommevej 23, 3760 Gudhjem 56484215

Rudy Burmeister, Tokkerupvej 4 B, 4640 Fakse 56714284

Tove Burmeister, do.

Harald K. Hansen, Spurvevænget 16, 4700 Næstved 53727493

Anette Mossing, Storkevangenget 6, 2840 Holte 42420070

Lisbet Hansson, Solsortevej 76 2tv., 2000 Frederiksb. 31877623

Peter Wind, DMU, Grenåvej 4, 8410 Rønde. 86373559.

ARTSLISTE og LOKALITETER (Orkideer)

Sardinien (Ogliastra) 19. til 26. april 1997.

Aceras anthropophorum (3, 4a, 4b, 5, 9, 10, 11, 13)
Anacamptis pyramidalis (12b)
Barlia robertiana (4a, 4b, 5, 8, 9, 10, 11)
Cephalanthera damasonium (5, 10)
Cephalanthera longifolia (1, 2, 3, 5, 9, 10, 13, 17)
Dactylorhiza insularis (1, 2, 17)
Epipactis gracilis (13)
Epipactis helleborine (3, 5, 9, 10, 13)
Epipactis microphylla (4a, 10)
Limodorum abortivum (1, 4a, 10)
Limodorum trabutianum (4a)
Listera ovata (13, 14)
Neotinea maculata (1, 2, 4a, 5, 9, 10, 11, 12a, 13)
Neottia nidus-avis (17)
Ophrys apifera (4a, 4b, 5)
Ophrys bombyliflora (3, 8, 11)
Ophrys fusca ssp. *fusca* (småblomstret) (3)
Ophrys fusca ssp. *fusca* (storblomstret) (5, 9, 10, 11, 13)
Ophrys fusca ssp. *fusca* x ssp. *iricolor* (5, 13)
Ophrys fusca ssp. *iricolor* (3, 5, 13)
Ophrys holoserica ssp. *holoserica* (10, 15)
Ophrys holoserica ssp. *chestermanii* (4a, 4b, 12b)
Ophrys lutea ssp. *galilaea* (3, 5, 9, 10, 11, 12a, 13)
Ophrys lutea ssp. *galilaea* var. *phryganae* (nom. nud.) (5)
Ophrys morisii (4a, 5, 9, 10, 11, 12b, 13)
Ophrys morisii x *tenthredinifera* (13)
Ophrys speculum (4a, 4b, 5, 8, 13, 12b, 14)
Ophrys sphegodes ssp. *atrata* (3, 4a, 4b, 5, 8, 11)
Ophrys tenthredinifera (1, 2, 4b, 5, 8, 9, 10, 13)
Orchis brancifortii (12a)
Orchis coriophora ssp. *fragrans* (14)
Orchis lactea (1, 2, 5, 13)
Orchis laxiflora (6, 7)
Orchis longicornu (1, 2, 3, 4a, 4b, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 17)
Orchis longicornu x *papilionacea* ssp. *papilionacea* (2, 4b, 5, 13)

Orchis longicornu x *mascula* s.lat. (13)
Orchis mascula ssp. *mascula* (5, 13, 15)
Orchis mascula ssp. *olbiensis* (5, 13)
Orchis mascula ssp. *mascula* x ssp. *olbiensis* (5, 13)
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea* (1, 2, 3, 4b, 5, 6, 8,
11, 13)
Orchis papilionacea ssp. *grandiflora* (4a, 5, 11, 13)
Orchis papilionacea s.str. x ssp. *grandiflora* (5, 13)
Orchis provincialis (2, 12a)
Orchis tridentata (12a)
Platanthera chlorantha ssp. *algeriensis* (7)
Serapias cordigera (16)
Serapias lingua (4a, 4b, 7, 8, 11)
Serapias parviflora (3, 4a, 4b, 5, 8, 11, 12b)
Spiranthes spiralis (8)

LOKALITETER.

Lokalitet 1.

19. april

Cistus-garrigue. 1,8 km mod vest ad vejen mod Gairo fra vejudfletning vest for Lanusei. 850 moh.

Cephalanthera longifolia
 Dactylorhiza insularis
 Limodorum abortivum
 Neotinea maculata
 Ophrys tenthredinifera
 Orchis lactea
 Orchis longicornu
 Orchis papilionacea ssp. papilionacea

Lokalitet 2.

19. april

Macchie domineret af Quercus ilex samt garrigue. 3,5 km mod Gairo fra vejudfletning vest for Lanusei. 930 moh.

Cephalanthera longifolia
 Dactylorhiza insularis
 Neotinea maculata
 Ophrys tenthredinifera
 Orchis lactea
 Orchis longicornu
 Orchis longicornu x papilionacea ssp. papilionacea
 Orchis papilionacea ssp. papilionacea
 Orchis provincialis

Lokalitet 3.

19. april

Tæt garrigue. ca. 1 km nordvest for Gairo. 620 moh. Omkring blind, smal betonvej, der går fra i vejkurve.

Aceras anthropophorum
 Cephalanthera longifolia
 Epipactis helleborine

Ophrys bombyliflora
Ophrys fusca (småblomstret = "funerea")
Ophrys fusca ssp. *iricolor*
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys sphegodes ssp. *atrata*
Orchis longicornu
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*
Serapias parviflora

Lokalitet 4a.

20. april

Nordvendte skrænter med høj garrigue samt mørk skov af *Quercus ilex*. Picnic-område ved Ponte su Crabiolu nord for Tertenia.
 150 moh.

Aceras anthropophorum
Barlia robertiana
Epipactis microphylla
Limodorum abortivum
Limodorum trabutianum
Neotinea maculata
Ophrys apifera
Ophrys holoserica ssp. *chestermanii*
Ophrys morisii
Ophrys speculum
Ophrys sphegodes ssp. *atrata*
Orchis longicornu
Orchis papilionacea ssp. *grandiflora*
Serapias lingua
Serapias parviflora

Lokalitet 4b.

23. april

Garrigue grænsende til udtørret flodleje samt vejskrænter
 umiddelbart øst for lok. 4a.

Aceras anthropophorum
Barlia robertiana
Ophrys apifera (inkl. anomalier)

Ophrys holoserica ssp. *chestermanii* (2 ekspl.)
Ophrys speculum
Ophrys sphegodes ssp. *atrata*
Ophrys tenthredinifera
Orchis longicornu
Orchis longicornu x *papilionacea* ssp. *papilionacea*
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*
Serapias lingua
Serapias parviflora

Lokalitet 5.

20. april

Garrigue under spredte *Quercus ilex* og *Pinus* sp.. Kalkhøjslette vest for Ulassai; ca. 5 km ad småveje fra Osini. 980 moh.

Aceras anthropophorum
Barlia robertiana
Cephalanthera damasonium
Cephalanthera longifolia
Epipactis helleborine
Neotinea maculata
Ophrys apifera (1. ekspl.)
Ophrys fusca ssp. *fusca* (storbl.)
Ophrys fusca ssp. *fusca* x ssp. *iricolor*
Ophrys fusca ssp. *iricolor*
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys lutea ssp. *galilaea* var. *phryganae* (nom. nud.)
Ophrys morisii
Ophrys speculum
Ophrys sphegodes ssp. *atrata*
Ophrys tenthredinifera
Orchis lactea
Orchis longicornu
Orchis mascula ssp. *mascula*
Orchis mascula ssp. *mascula* x ssp. *olbiensis*
Orchis mascula ssp. *olbiensis*
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea* x ssp. *grandiflora*
Orchis papilionacea ssp. *grandiflora*

Serapias parviflora

Lokalitet 6.

21. april

Våd eng. Ca. 1. km vest for Villanova Strisalii.

Orchis laxiflora (knop)

Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*

Lokalitet 7.

21. april

Våd eng. 4,2 km nordvest for Lanusei mod Villanova Strisalii.

Orchis laxiflora (knop)

Platanthera chlorantha ssp. *algeriensis* (lille knop)

Serapias lingua

Lokalitet 8.

22. april

Vejskranter og garrigue. Ved 150 km-stenen på vej nr. 125 syd for Baunei. 230 moh.

Barlia robertiana

Ophrys bombyliflora

Ophrys speculum

Ophrys sphegodes ssp. *atrata*

Ophrys tenthredinifera

Orchis longicornu

Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*

Serapias lingua

Serapias parviflora

Spiranthes spiralis

Lokalitet 9.

22. april

Skov domineret af *Quercus ilex* samt vejskranter. Omkring 193 km-stenen på vej nr. 125 syd for Dorgali. 710 moh.

Aceras anthropophorum

Barlia robertiana

Cephalanthera longifolia
Epipactis helleborine
Neotinea maculata
Ophrys fusca ssp. *fusca* (storbl.)
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys morisii
Ophrys tenthredinifera
Orchis longicornu

Lokalitet 10.

22. april

Vejskrænter. Fra 195 km til 195,5 km-stenene på vej nr. 125 syd for Dorgali. 610 moh.

Aceras anthropophorum
Barlia robertiana
Cephalanthera damasonium
Cephalanthera longifolia
Epipactis helleborine
Epipactis microphylla
Limodorum abortivum
Neotinea maculata
Ophrys fusca ssp. *fusca* (storbl.)
Ophrys holoserica ssp. *holoserica* (5-10 ekspl. i knop)
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys morisii
Ophrys tenthredinifera

Lokalitet 11.

23. april

Vejskrænter i Jerez-Osini-Ulassei området.

Aceras anthropophorum
Barlia robertiana
Neotinea maculata
Ophrys bombyliflora
Ophrys fusca ssp. *fusca* (storbl.)
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys morisii

Ophrys sphegodes ssp. *atrata*
Orchis longicornu
Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*
Orchis papilionacea ssp. *grandiflora*
Serapias lingua
Serapias parviflora

Lokalitet 12a.

24. april

Kalkhøjslette og kystskrænter nordøst for Baunei. Først mod restaurant "Golgo", 2,9 km ad asfalteret vej; derefter til højre ved tvegrening og 4,9 km ad dårlig grusvej. Vedplantevegetationen domineret af *Phillyrea latifolia*. Ca. 700 moh.

Neotinea maculata
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Orchis brancifortii
Orchis provincialis
Orchis tridentata

Lokalitet 12b.

23. april

Kystskrænter og kalkhøjslette øst for lok. 12a. 0 - 300 moh.

Anacamptis pyramidalis
Ophrys holoserica ssp. *chestermanii*
Ophrys morisii
Ophrys speculum
Serapias parviflora

Lokalitet 13.

25. april

Overdrevsbakker samt skyggefuldt vandløb. Statione di Ussasai. 720 moh.

Aceras antropophorum
Cephalanthera longifolia
Epipactis gracilis (5 ekspl. i lille knop)
Epipactis helleborine

Listera ovata (knop)

Neotinea maculata

Ophrys fusca ssp. *fusca* (storbl.)

Ophrys fusca ssp. *fusca* x ssp. *iricolor*

Ophrys fusca ssp. *iricolor*

Ophrys lutea ssp. *galilaea*

Ophrys morisii

Ophrys morisii x *tenthredinifera*

Ophrys speculum

Ophrys tenthredinifera

Orchis lactea

Orchis longicornu

Orchis longicornu x *mascula* s.lat.

Orchis longicornu x *papilionacea* ssp. *papilionacea*

Orchis mascula ssp. *mascula*

Orchis mascula ssp. *mascula* x ssp. *olbiensis*

Orchis mascula ssp. *olbiensis*

Orchis papilionacea ssp. *papilionacea*

Orchis papilionacea ssp. *papilionacea* x ssp. *grandiflora*

Orchis papilionacea ssp. *grandiflora*

Lokalitet 14.

25. april

Nedskåret bækløb med våde engpartier. Ved "muret" kilde ad Monte Tonneri-vejen vest for Seui. "Grisekløften". 900 moh.

Listera ovata (knop)

Ophrys speculum

Orchis coriophora ssp. *fragrans* (knop)

Lokalitet 15.

25. april

Skov domineret af *Quercus ilex*. Nordvendte skrænter på Monte Tonneri. 900 moh.

Ophrys holoserica ssp. *holoserica* (knop)

Ophrys mascula ssp. *mascula*

Lokalitet 16.

26. april

Macchie og garrigue. Bro ved vejsammenføring ved Rio Sa Picoc-
ca. 15 moh. (Provins Cagliari)

Orchis longicornu

Serapias cordigera

Lokalitet 17.

Uge 17

Skov domineret af Quercus ilex samt garrigue omkring Hotel
Villa Selene (Lanusei). 720 moh.

Cephalanthera longifolia

Dactylorhiza insularis

Neottia nidus-avis

Orchis longicornu

Følgende taxa blev set flere steder, udenfor de nævnte lokali-
teter, langs veje og ved kortvarige stop:

Aceras antropophorum

Barlia robertiana

Cephalanthera longifolia

Limodorum abortivum

Neotinea maculata

Ophrys morisii

Ophrys sphegodes ssp. atrata

Orchis lactea

Orchis longicornu

Orchis papilionacea s.str.

Orchis provincialis

Kort omtale af de fundne taxa.

Aceras antropophorum

Almindeligt forekommende i Ogliastra-området. Vi fandt arten på 8 lokaliteter samt yderligere flere steder langs veje. På lok. 10 sås den i veritable "sværme". Arten var i fuld blomst.

Anacamptis pyramidalis

Blev udelukkende set på varme, kystnære bakker nordøst for Baunei. Her adskillige individer i alle stadier mellem knop og fuld blomstring.

Barlia robertiana

Findes ret almindeligt i området. Den var i fuld blomst i bjergene og tæt på afblomstring i lavlandet.

Cephalanthera damasonium

Arten blev set på to lokaliteter med kun ét individ hvert sted. I fugtig skygge på lok. 5 (980 moh.) sås blot et spædt skud ved grunden af en fjorgammel frøstand. På en vejskrænt på lok. 10 (610 moh.) var arten på nippet til at blomstre.

Cephalanthera longifolia

Arten må anses for ret almindelig i området, hvor den vokser i såvel garrigue (små planter) som macchie og skov. På vejskrænter sås arten lokalt talrigt. Alle stadier mellem knop og fuld blomst blev observeret.

Dactylorhiza insularis

Arten blev udelukkende fundet i bjergområder (>700 moh.) i Lanuseis omegn. Her blomstrede arten i lysåben garrigue, mens den var i knop i skyggefuld macchie.

Epipactis gracilis

Arten blev fundet i skyggefuld, fugtig kratskov nær en bjergbæk. De 5 fundne individer var i tidligt knopstadium. Habituel mindede planterne om en stor "confusa". Dog var den øvre del af stænglen svagt dunet.

Epipactis helleborine

Arten fandtes flere steder (5 lok.) enkeltvis eller få sammen i tidligt knopstadium. Voksestederne udgjordes af såvel lysåben garrigue som macchie og vejkanter.

Epipactis microphylla

Arten fandtes ret talrigt i knop i skov/macchie af *Quercus ilex* på lok. 4a. På lok. 10 sås to planter, ligeledes i knop, på en vejskrænt.

Limodorum abortivum

Arten blev registreret på tre lokaliteter i *Quercus ilex*-macchie (på lok. 4a talrig) samt flere steder på vejskrænter. I lavlandet var den tæt på at blomstre.

Limodorum trabutianum

I skov/macchie på lok. 4a sås >50 individer, hvoraf flere netop var begyndt at blomstre. Arten anses for særdeles sjælden på Sardinien.

Listera ovata

Arten blev fundet to steder langs skyggefulde bjergbække i Monte Tonneri-området. De fundne planter var i tidligt knopstadium.

Neotinea maculata

Arten, der var i fuld blomst, må karakteriseres som almindeligt forekommende i bjerge over 600 moh. Kun planter med hvide blomster blev set.

Ophrys apifera

På lok. 4a og især 4b blev arten set i mængde og i fuld blomst. På sidstnævnte lokalitet sås en gruppe anomalier med petaloid labellum.

Ophrys bombyliflora

Arten sås fåtalligt på 3 lokaliteter. Individrige forekomster, som det ofte opleves andre steder i artens udbredelsesområde, blev ikke observeret. Arten var i fuld blomst.

Ophrys fusca

Den småblomstrede *O. fusca* ssp. *fusca* forekommer meget lokalt på Sardinien, hvilket flere forfattere giver udtryk for. Vi fandt udelukkende ét individ i fuld blomst på lok. 3. Planten, der stod mørkt, inde i en busk, blev desværre ikke fotograferet. Den lignede habituelst i høj grad den på Kreta forekommende småblomstrede "*cinereophila-fusca*", der angiveligt bestøves af *Andrena cinereophila*.

Iflg. Paulus & Gack (1995) er der på Sardinien tale om "*Ophrys funerea*", der angiveligt bestøves af *Andrena flavipes*, og iflg. de to forfattere bør opfattes som endem for Sardinien og Korsika.

Den storblomstrede *O. fusca* ssp. *fusca* er tilsyneladende ret almindelig i Ogliastro-området. Vi registrerede den på fem lokaliteter i fuld blomst samt begyndende afblomstring. På to af disse sammen med *O. fusca* ssp. *iricolor* samt talrige mellemformer mellem de nævnte underarter.

Iflg. Paulus & Gack (1995) bestøves den storblomstrede ssp. *fusca* af *Andrena nigroaenea* og omtales under arbejdsnavnet "*nigroaenea-fusca*".

Ophrys fusca ssp. *iricolor* (Syn. *O. iricolor*; *O. eleonora*)

Rene ssp. *iricolor* blev observeret på tre lokaliteter. På to af disse lokaliteter forekom tillige den storblomstrede ssp. *fusca* samt mellemformer. Individer af rene ssp. *iricolor* afveg ikke (nævneværdigt) fra planter set på Kreta, Rhodos og Lesbos.

Typiske ssp. *iricolor* har markant rød læbeunderside, mens den storblomstrede ssp. *fusca* typisk har grønlig læbeunderside. Hos mellemformerne var såvel spejlet som læbeundersiden intermediære. Såvel ssp. *iricolor* som mellemformer nærmede sig afblomstring.

Iflg. Paulus & Gack (1995) bestøves ssp. *iricolor* på Sardinien af *Andrena morio*, hvilket også er tilfældet i den østlige del af Middelhavs-området. Samme forfattere har iøvrigt observeret, at de nævnte mellemformer er attraktive for såvel *Andrena nigroaenea* (ssp. *fusca*, storblomstret) og *Andrena morio* (ssp. *iricolor*)!

Ophrys holoserica ssp. holoserica (Syn. *O. annae*)

Ssp. *holoserica* blev fundet på to lokaliteter. Planterne var i knop og blev bestemt ved at pakke en knop op. Ssp. *holoserica* er typisk meget småblomstret på Sardinien, men dog ikke mere end det også kan ses på bl.a. Kreta. De sardiske planter tilhørende ssp. *holoserica* s.str. er for nylig beskrevet som en særlig art (*O. annae*) respektive underart (*O. holoserica* ssp. *annae*). Dette må anses for betænkeligt.

Ophrys holoserica ssp. chestermanii

Denne sardiske endem blev set på tre lokaliteter. Iflg. litteraturen samt lokale botanikere findes underarten næsten udelukkende på relativt skyggefulde, mos- og vedplanterige krat og nordskrænter. Det vakte derfor nogen undren hos de lokale orkideologer, at vi fandt 2 individer voksende fuldt eksponeret i et udtørret flodleje på lok. 4b.

Ssp. *chestermanii*, der er en særdeles distinkt underart, sås i alle stadier mellem knop og fuld blomstring.

Iflg. Paulus & Gack (1995) bestøves ssp. *chestermanii* besynderligt nok af en stor humlebi, *Psithyrus vestalis*.

Ophrys lutea ssp. galilaea s.str. (Syn. *O. sicula*)

Underarten er almindeligt forekommende i Ogliastro, men sås kun i små populationer, der ofte blot talte 1-5 individer i fuld blomst. Om ssp. *lutea* findes på Sardinien er der delte meninger om. Vi så et enkelt, enligt voksende eksemplar med ret bred gul læberand samt tendens til knæbøjet læbe. Helt typisk ssp. *lutea* var det dog ikke.

Ophrys lutea ssp. galilaea var. phryganae (nom. nud.)

Denne varietet er beskrevet som art (*O. phryganae*) fra Kreta så sent som i 1991. Dette taxon er karakteristisk ved at have blomster, der omtrent ser ud som ssp. *galilaea* s.str. (dog ofte lidt større og med mere åben blomsterstand), men med knæbøjet læbe som hos ssp. *lutea*. Vi fandt den i to små populationer på lok. 5. vest for Ulassai. Dette fund udgør det første sikre fra Sardinien. Planten blev fotograferet. Delforge (1995) angiver den fra Sardinien med "?".

Planterne var i fuld blomst.

Ophrys morisii

På fotos i diverse floraværker fremtræder denne art (?) som særdeles variabel, og vi havde set frem til at få mere klarhed ved mødet med den in natura. Vor forvirring forblev dog næsten total!

Flere forfattere har beskæftiget sig med *O. morisii*'s oprindelse. Nogle har anset den for en hybrid mellem *O. praecox* og *O. crabonifera*, andre som en underart af *O. crabonifera* og andre igen som tilhørende *O. arachnitiformis*-komplekset.

Blandt de mange planter vi oplevede sås individer med aner til så vel "*crabonifera*" som "*arachnitiformis*", "*sphegodes*" og "*holoserica*". Dertil skal siges, at vi undersøgte et stort antal petaler, der alle var hårede. Denne karakter gør, at *O. morisii* ikke bør henføres til "*arachnitiformis*" i snæver forstand. Der er dog ingen tvivl om, at en del af "artens" genpool stammer fra "*arachnitiformis*" samt evt. hybrider.

Paulus & Gack (1995) udskiller en ny art, "*O. panattensis*", fra *O. morisii*. Vi så den flere steder og er af den klare overbevisning, at der er tale om "normale" *O. morisii* med tilbagebøjet læberand!

Et enkelt sted så vi enkeltplanter, der var særdeles "*scolopax*"-lignende. Så meget, at muligheden for, at der var tale om en F1-hybrid med *O. scolopax* s.lat., blev diskuteret længe. Vi er dog usikre på i hvor høj grad de to mulige forældrearters blomstringstid overlapper - og så er "*morisii*" som sagt ekstremt variabel.

På lok. 13. sås hybrid *O. morisii* x *O. tenthredinifera* (afbildet i Scrugli 1990).

Ophrys speculum (Syn. *O. ciliata*)

Arten blev set på syv lokaliteter, flere steder i mængde og nær afblomstring. På lok. 13. sås et individ, der i hver blomst havde dannet to eller tre læber i samme blomst.

Ophrys sphegodes ssp. *atrata* (Syn. *O. incubacea*)

Underarten blev set på seks lokaliteter samt mange steder på vejkanter. Den var i fuld blomst og oftest talrig, hvor den forekom.

Ophrys tenthredinifera

Arten sås for det meste i små populationer eller enkeltvis. Den er tilsyneladende almindelig i Ogliastra og var i fuld blomst.

Orchis brancifortii

Arten blev udelukkende set på den store kalkhøjslette nordøst for Baunei, hvor vi så under 20 individer mellem knop og fuld blomst. Her voksede planterne på kalkklipper, i halvskygge mellem buske af især *Phillyrea latifolia*. Området var stærkt præget af svinegræsning.

På vejskranter langs vej nr. 125 syd for Dorgali blev arten eftersøgt uden held. At vi så *O. brancifortii* skyldes udelukkende, at den blev os forevist af lokale orkideologer.

Orchis coriophora ssp. fragrans

Denne underart blev udelukkende set i knop på lok. 14, højt på Monte Tonneri. Den blev bestemt ved at oppakke en knop samt på de lange og smalle, "sammenlagte" rosetblade.

Orchis lactea

Arten var ret almindelig på de deciderede bjerglokaliteter, hvor den var mellem fuld blomst og afblomstring.

Orchis laxiflora

Arten blev eftersøgt (tyske angivelser) og fundet på højtliggende enge, hvor planterne var i tidligt knopstadium. Vi var noget forundrede over ikke at finde arten i blomst i lavlandet.

Orchis longicornu

Arten må anses for den almindeligste orkideart i Ogliastra. Vi registrerede den på tolv lokaliteter og så den så at sige overalt på vejskranter. I bjergene var den i fuld blomst, mens den flere steder i lavlandet var afblomstret.

I de oftest talstærke populationer sås såvel planter med store, oftest mørktfarvede blomster som planter med mindre, lyst rosafarvede blomster.

Hybrider med *O. papilionacea* s.str. var almindelige. På lok. 13 sås en hybrid med *O. mascula* s.lat.

Orchis mascula s.lat.

På lok. 5 og 13 sås veritable sværme af *O. mascula* s.lat. samt mellemformer (se senere). Sardiske planter tilhørende "mascula" er beskrevet dels som art (*O. ichnusae*) og som underart (*O. mascula* ssp. *ichnusae*). Vore iagttagelser viser klart, at såvel *O. mascula* ssp. *mascula* (som vi kender den fra Danmark) som *O. mascula* ssp. *olbiensis* (som vi har set den i Andalusien og Sydfrankrig) er til stede. Hvor disse underarter findes sammen dannes store hybridsværme, der langt overgår forældrearterne i antal. Vi kan derfor ikke anerkende "ichnusae" som et lødigt taxon!

På lok. 15 fandtes "rene" ssp. *mascula*. Her var ingen ssp. *olbiensis* og derfor heller ingen "ichnusae"-lignende mellemformer.

Orchis papilionacea s.lat

Ssp. *papilionacea* er en af de hyppigste orkideer i Ogliastro. Underarten var i fuld blomst i bjergene. Hybrider med *O. longicornu* samt efterfølgende underart var hyppige.

Ssp. *grandiflora* sås på fire lokaliteter, alle på kalk.

Underarten, der var i fuld blomst, virkede væsentligt mindre rød, høj og storblomstret end ssp. *grandiflora* fra Andalusien. Delforge (1995, side 240) omtaler (inkl. foto) en "variant" fra bl.a. Sardinien, der meget vel kan være det vi så. Måske er det ikke den "rigtige" ssp. *grandiflora*, der findes på Sardinien?

Orchis provincialis

Arten blev registreret på to lokaliteter samt set mange steder i bjergene fra bilerne. Den var mellem knop og fuld blomst.

På kalkhøjsletten nordøst for Baunei sås blot et par rene *O. provincialis* sammen med højst besynderlige, mulige hybrider mellem denne og en anden *Orchis* sp.. Disse planter havde rødgyldne, ikke særligt attraktive blomster og var ellers karakteristiske ved at være stærkt rødbrunt plettede på stængel og frugtknuder. På stedet blev fremsat teorier om hybridisering med *Orchis tridentata*, der voksede i samme område; ligesom muligheden for, at der evt. kunne være tale om en isoleret bestand af genetisk afvigende planter blev nævnt.

I Götz & Reinhard (1990) findes på side 439 et foto af en plan-

te, der nøjagtig svarer til, hvad vi så ved Baunei. Her er den omtalt som hybriden *O. mascula* ssp. *ichnusae* x *O. provincialis*; og ved gennemgang af Gölz & Reinhards lokaliteter ses, at begge forældrearter var til stede (dog ikke ved Baunei). Ved Baunei så vi ikke *O. mascula* s.lat., men området er stort og Kurze (1984) angiver *O. mascula* ssp. *ichnusae* fra netop det 5x5 km kvadrat, hvor vi fandt denne formodede hybrid.

På baggrund af ovennævnte, antager vi, at planterne nordøst for Baunei enten er hybrider hvori indgår *O. provincialis* og *O. mascula* s.lat., eller en isoleret bestand af genetisk afvigende planter.

Orchis tridentata

Arten blev set i knop samt fuldt blomstrende i ganske få eksemplarer på kalkhøjsletten øst for Baunei.

Platanthera chlorantha ssp. *algeriensis* (Syn. *P. algeriensis*)

Underarten blev set i tidlig knop på en højtliggende, våd eng sammen med bl.a. *O. laxiflora*. Efter tyske angivelser blev den forgæves eftersøgt på våde enge langs bjergbække på Monte Tonneri.

Serapias cordigera

Arten er ikke kendt fra Ogliastro. Ved en tilfældighed blev den fundet i fuld blomst i Provins Cagliari i forbindelse med et busstop på vor hjemrejse på turens sidste dag.

Serapias lingua

Arten fandtes på fem lokaliteter i fuld blomst. Der var som regel tale om særdeles individrige forekomster. De største og smukkeste forekomster sås i lavlandet.

Serapias parviflora

Arten var i fuld blomst. Og som nævnt under forrige art var også *S. parviflora* mest fremtrædende i lavlandet; flere steder netop sammen med *S. lingua*.

Spiranthes spiralis

En enkelt roset samt en fjorgammel frugtstand blev fundet på

lok. 8.

Fra Ogliastra er flere steder angivet *Spiranthes aestivalis*, som vi dog ikke så noget til.

Citeret samt udvalgt orkidelitteratur vedr. Sardinien:

- Baumann, H. Giotta, C. Künkele, S. Lorenz, R. & Piccitto, M., 1995 : *Ophrys holoserica* subsp. *chestermanii* J.J.Wood - eine gefährdete und endemische Orchidee von Sardinien. - Jour.Eur.Orch. 27 (2): 185-244.
- Delforge, P., 1995: Europas Orkideer. - G.E.C. Gads Forlag. København. (Dansk udg. v. Jon Feilberg)
- Giotta, C. & Piccitto, M., 1990: Orchidee spontanee della Sardegna. - Carlo Delfino editore. Sassari.
- Giotta, C. & Piccitto, M., 1991: Die wildwachsenden Orchideen der Ogliastra (mittleres Ostsardinien). - AHO Baden-Württ. 23 (2): 247-306.
- Giotta, C. & Piccitto, M., 1991: *Dactylorhiza elata* (poir.) Soó subsp. *sesquipedalis* (Willd.) Soó - eine neue Orchideenart für die sardische Flora. - AHO Baden-Württ. 23 (3): 490-499.
- Giotta, C. & Piccitto, M., 1993: Nuove segnalazioni per la Sardegna di *Epipactis gracilis* B. & H. Baumann, *Epipactis tremolsii* Pau, *Epipactis x vermionensis* B. & H. Baumann e *Limodorum trabutianum* Battand. - AHO Baden-Württ. 25 (1): 59-72.
- Gölz, P. & Reinhard, H.R., 1988: Beitrag zur Kenntnis der Orchideenflora Sardiniens (1. Teil). - AHO Baden-Württ. 20 (1): 103-150.
- Gölz, P. & Reinhard, H.R., 1990: Beitrag zur Kenntnis der Orchideenflora Sardiniens (2. Teil). - AHO Baden-Württ. 22 (3): 405-510.
- Kurze, H. & O., 1984: Orchideenkartierung in Sardinien. AHO Baden-Württ. 16 (3): 453-498.
- Paulus, H.F. & Gack, C., 1995: Zur Pseudokopulation und Bestäubung in der Gattung *Ophrys* (Orchidaceae) Sardiniens und Korsikas. - Jber. naturwiss. Ver. Wuppertal. 48: 188-227.
- Scrugli, A., 1990: Orchidee spontanee della Sardegna. - Edizioni Della Torre. Cagliari.

Sundermann, H., 1980: Europäische und mediterrane Orchideen.
- Brücke-Verlag Kurt Schmiersow. Hildesheim.

Juni 1997 / Niels Faurholdt

Sardiniens Endemer

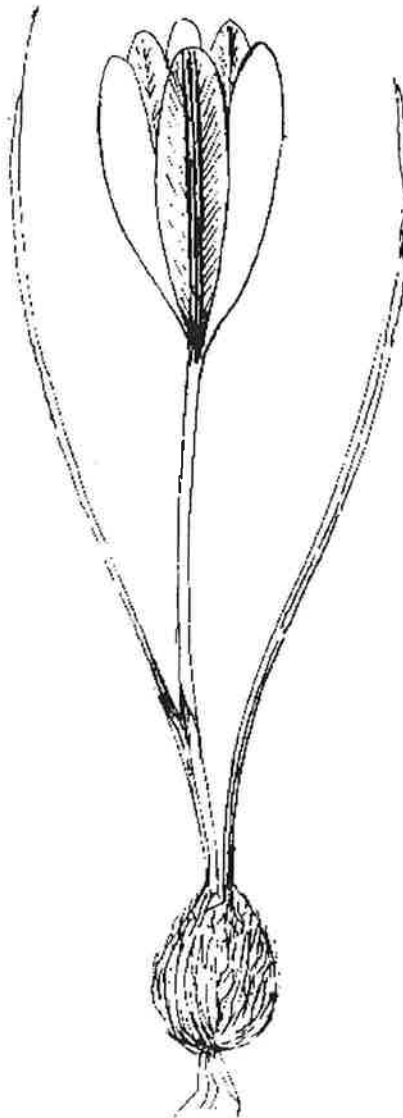
Følgende oversigt over endemer på Sardinien er baseret på Gamisans & Marzocchi, 1996: La Flore endémique de la Corse og på Thornbergs rejseflora for Korsika og Sardinien. Endemismebegrebet er i førstnævnte reference brugt på et bredt grundlag, men ellers blev der vel ikke en bog ud af det.

Forkortelser: Afr. = Afrika. Am = De maritime Alper. Bl = Balearerne. Ca = Capraia. Co = Korsika. Cp = Capri. El = Elba. Go = Gorgona. It = Italien. Mc = Mt. Cristo. N = nord. Sa = Sardinien. SN = Sierra Nevada. Sp = Spanien. W = vest.

Lokalitetsnumrene følger Jons liste i det omfang, han deltog på fællesekskursionerne. Der er fundet 4 rene Sardiniens-endemer og 11 endemer, der er fælles for Sardinien og Korsika.

Navn	Familie	Udbredelse	Lokaliteter på Sardinien
<i>Pancratium illyricum</i>	Amaryllidaceae	Co-Sa-Ca	2 + Villanova Strisalli
<i>Bunium alpinum</i> ssp. <i>corydalinum</i>	Apiaceae	Co-Sa-SN	Monte Spada syd for Fonni
<i>Dryopteris tyrrhena</i>	Aspidiaceae	Co-Sa-Am-Cp-El Sp-It	5
<i>Helichrysum saxatile</i>	Asteraceae	Sa	13a
<i>Santolina corsica</i>		Co-Sa	13a
<i>Borago pygmaea</i>	Boraginaceae	Co-Sa-Ca	14
<i>Euphorbia semiperfoliata</i>	Euphorbiaceae	Co-Sa	Genna's Crésia
<i>Astragalus genargenteus</i>	Fabaceae	Co-Sa	F
<i>Genista salzmannii</i> var. <i>salzmannii</i>		Co-Sa-El-N It	2
<i>Crocus corsica/minimus</i>	Iridaceae	Co-Sa-/Ca	F
<i>Romulea ligustica</i>		Co-Sa-N Afr	15
<i>Romulea requienii</i>		Co-Sa-W It	2 + 15
<i>Stachys glutinosa</i>	Lamiaceae	Co-Sa-Ca	8
<i>Brimeura fastigiata</i>	Liliaceae	Sa	Baunei NW
<i>Ornithogalum exscapum</i> ssp. <i>sandalioticum</i>		Co-Sa	E
<i>Ophrys chestermanii</i>	Orchidaceae	Sa	4 + B
<i>Ophrys morisii</i>		Co-Sa	4 + 5 + 9 + 12
<i>Orchis brancifortii</i>		Sa	12
<i>Paeonia mascula</i> ssp. <i>russoi</i> var. <i>corsica</i>	Paeoniaceae	Co-Sa	13b + 15 Monte Tuddal i Gennargentu

<i>Armeria sardoa</i>	Plumbaginaceae	Sa	E + F + 5
<i>Sesleria insularis</i>	Poaceae	Co-Sa-BI	15
<i>Heleborus lividus</i>	Ranunculaceae	Co-Sa	Monte Tuddal i
ssp. <i>corsicus</i>			Gennargentu-
<i>Potentilla rupestris</i>	Rosaceae	Co-Sa	F + Monte Spada
var. <i>pygmaea</i>			syd for Fonni
<i>Saxifraga corsica</i>	Saxifragaceae	Co-Sa	2
<i>Saxifraga pedemontana</i>		Co-Sa	F
ssp. <i>cervicornis</i>			
<i>Scrophularia trifoliata</i>	Scrophulariaceae	Co-Sa-Go-Mc	5 + 9
<i>Viola corsica</i>	Violaceae	Co-Sa	F

Floraliste fra Sardinien 1997 sammenstillet af Peter Wind og Jon Feilberg

Lok. 1 & 2 Vest for Lanusei. Macchie, garrigue og vejkant 19-04-97

Alyssum alyssoides Grådobder
Alyssum minus Liden Krognål
Arabis collina Mur-Kalkkarse
Arabis sagittata Pil-Kalkkarse
Arbutus unedo Almindelig Jordbærtræ
Asphodelus aestivus Småfrugtet Affodil
Asplenium adiantum-nigrum ssp. *adiantum-nigrum* Sort Radeløv
Asplenium adiantum-nigrum ssp. *onopteris* Sydlig Radeløv
Asplenium trichomanes ssp. *quadrivalens* Kalk-Radeløv
Asplenium trichomanes ssp. *trichomanes* Rundfinnet Radeløv
Barbarea vulgaris ssp. *arcuata* Udspærret Vinterkarse
Bunias erucago Ager-Takkeklap
Carex divisa Delt Star
Cephalanthera longifolia Sværd-Skovlilje
Cerastium comatum Lådden Hønsetarm
Cruciata glabra Glat Korsblad
Cytinus hypocistis Gul Cistuskvæler
Dactylorhiza insularis Smørgul Hylde-Gøgeurt
Desmazeria sicula Skælgræs
Draba muralis Mur-Draba
Dryopteris villarii Sydlig Mangeløv
Erica arborea Træagtig Lyng
Genista salzmannii Tyrrensk Visse
Glechoma hederacea Korsknep
Globularia alypum Busk-Kugleblomst
Juniperus phoenicea Fønikisk Ene
Lathyrus clymenum Middelhavs-Fladbælg
Lavandula stoechas Top-Lavendel
Leucojum aestivum ssp. *pulchellum* Liden Sommer-Hvidblomme
Limodorum abortivum Purpurrederod
Lupinus angustifolius Smalbladet Lupin
Luzula forsteri Smalbladet Frytle
Medicago orbicularis Rundfrugtet Sneglebælg
Medicago polymorpha Krog-Sneglebælg
Moenchia erecta Firtalsbrodbæger
Neotinea maculata Aksgøgeurt
Ophrys tenthredinifera Sydeuropæisk Ophrys
Orchis lactea Mælkehvid Gøgeurt
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea Vifte-Gøgeurt
Orchis provincialis Provencalsk Gøgeurt
Pancratium illyricum Spansk Strandlilje
Parentucellia latifolia Stenrødtop

Phillyrea angustifolia Smalbladet Stenved
Pinus pinaster Strand-Fyr
Plantago coronopus Fliget Vejbred
Poa bulbosa Løg-Rapgræs
Polystichum setiferum Blød Skjoldbregne
Quercus ilex Sten-Eg
Ranunculus lanuginosus Uldhåret Ranunkel
Ranunculus paludosus Mose-Ranunkel
Reichardia picroides Vingekurv-Reichardia
Romulea requienii Tyrrhensk Sivstjerne
Rubia peregrina ssp. *peregrina* Vild Krap
Rubus ulmifolius Elmebladet Brombær
Rumex scutatus Rundbladet Syre
Salvia verbenaca Jernurt-Salvie
Sanguisorba minor ssp. *minor* Blodstillende Bibernelle
Saxifraga corsica Korsikansk Stenbræk
Sherardia arvensis Blåstjerne
Stachys arvensis Ager-Galtetand
Teesdalia coronopifolia Ravnefods-Flipkrave
Teline monspessulana Bredbladet Krusbælg
Umbilicus rupestris Klippe-Navleurt
Viola alba ssp. *dehnhardtii* Underart af Viol
Viola riviniana Krat-Viol

Lok. 3 Gairo. Tæt garrigue. 19-04-97

Aceras anthropophorum Hangøgeurt
Ajuga chamaepitys ssp. *chamaepitys* Gul Læbeløs
Anemone hortensis Skinnende Anemone
Anthyllis vulneraria ssp. *praepopera* Underart af Almindelig Rundbælg
Asparagus albus Hvidgrenet Asparges
Calicotome villosa Håret Bægergyvel
Cephalanthera longifolia Sværd-Skovlilje
Epipactis helleborine var. *helleborine* Skov-Hullæbe
Ilex aquifolium Kristtorn
Ophrys bombyliflora Humleflue-Ophrys
Ophrys funerea Gulrandet Ophrys
Ophrys incubacea Sort Ophrys
Ophrys iricolor Iriserende Ophrys
Ophrys sicular Middelhavs-Ophrys
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea Vifte-Gøgeurt
Pistacia lentiscus Mastikstræ
Serapias parviflora Småblomstret Serapias

Lok. 4 Ponte su Crabiolu. Quercus ilex skov og garrigue. 20-04-97

Aceras anthropophorum Hangøgeurt
Allium subhirsutum Dunet Løg

Anagyris foetida Almindelig Stinktræ
Barlia robertiana Almindelig Kruslæbe
Bellardia trixago Rosenmund
Biscutella didyma Almindelig Brilleskulpe
Blackstonia perfoliata Almindelig Gyldenurt
Calendula arvensis Ager-Morgenfrue
Ceterach officinarum Miltbregne
Cistus incanus ssp. *corsicus* Korsikansk Cistrose
Cistus salvifolius Salvie-Cistrose
Crepis zacintha Gaffelkurv
Cyclamen repandum ssp. *repandum* Tandet Alpeviol
Cytinus hypocistis Gul Cistuskvæler
Dittrichia viscosa Klæbrig Alant
Epipactis microphylla Kortbladet Hullæbe
Fraxinus ornus Manna-Ask
Hedysarum spinosissimum Enårig Hanekløver
Hypericum hircinum Stinkende Perikon
Limodorum abortivum Purpurrederod
Limodorum trabutianum Portugisisk Purpurrederod
Linum bienne Smalbladet Hør
Medicago polymorpha Krog-Sneglebælg
Neotinea maculata Aksgøgeurt
Ononis natrix ssp. *natrix* Spansk Krageklo
Ophrys apifera Bi-Ophrys
Ophrys chestermanii Cagliari-Ophrys
Ophrys incubacea Sort Ophrys
Ophrys morisii Bastia-Ophrys
Ophrys speculum Spejl-Ophrys
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea ssp. *grandiflora* Underart af Vifte-Gøgeurt
Oxalis pes-caprae Afrikansk Surkløver
Piptatherum miliaceum Rishirse
Rhagadiolus stellatus Almindelig Stjernefrø
Rhamnus alaternus Middelhavs-Korsved
Rumex scutatus Rundbladet Syre
Salix pedicellata Iberisk Pil
Scandix pecten-veneris Jomfrukam
Scorpiurus muricatus Skorpionsurt
Serapias lingua Tunge-Serapias
Serapias parviflora Småblomstret Serapias
Trifolium tomentosum Middelhavs-Kløver
Ulmus minor Småbladet Elm
Urospermum dalechampii Blød Halefrø
Valeriana dioscoridis Balkan-Baldrian
Valeriana montana Bjerg-Baldrian
Valerianella puberula Unavngiven Vårsalat
Viburnum tinus Vinter-Snebolle

Lok. 5 Grotta su Marmuri, vest for Ulassai. Kalkhøjslette med garrigue og spredte træer. 20-04-97

Aceras anthropophorum Hangøgeurt
Alyssum alyssoides Grådobder
Anemone hortensis Skinnende Anemone
Anthyllis vulneraria ssp. *praepopera* Underart af Almindelig Rundbælg
Arabis collina Mur-Kalkkarse
Arabis sagittata Pil-Kalkkarse
Arisarum vulgare Dværgingefær
Asparagus albus Hvidgrenet Asparges
Asphodelus aestivus Småfrugtet Affodil
Barlia robertiana Almindelig Kruslæbe
Bupleurum fruticosum Busk-Hareøre
Carex pendula Kæmpe-Star
Carthamus lanatus Håret Saflortidsel
Cephalanthera damasonium Hvidgul Skovlilje
Clematis cirrhosa var. *cirrhosa* Nikkende Skovranke
Dryopteris tyrrhena Tyrrhensk Mangeløv
Echium italicum Italiensk Slangehoved
Epipactis helleborine var. *helleborine* Skov-Hullæbe
Equisetum telmateia Elfenbens-Padderok
Euphorbia characias Middelhavs-Vortemælk
Genista salzmannii Tyrrhensk Visse
Geranium lucidum Skinnende Storkenæb
Lathyrus cicera Murstensrød Fladbælg
Neotinea maculata Aksgøgeurt
Ophrys fuciflora ssp. *fuciflora* Drone-Ophrys
Ophrys incubacea Sort Ophrys
Ophrys morisii Bastia-Ophrys
Ophrys sicala Middelhavs-Ophrys
Ophrys speculum Spejl-Ophrys
Ophrys tenthredinifera Sydeuropæisk Ophrys
Orchis ichmusae Sardisk Gøgeurt
Orchis lactea Mælkehvid Gøgeurt
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea Vifte-Gøgeurt
Ornithogalum exscapum Stængelløs Fuglemælk
Orobancha crenata Tandet Gyvelkvæler
Ostrya carpinifolia Almindelig Humlebøg
Pancratium illyricum Spansk Strandlilje
Phillyrea latifolia Bredbladet Stenved
Phyllitis scolopendrium Hjortetunge
Poa bulbosa Løg-Rapgræs
Polygala nicaeensis ssp. *mediterranea* Sardisk Mælkeurt
Polypodium cambricum ssp. *australe* Sydlig Engelsød
Polystichum aculeatum Almindelig Skjoldbregne

Pyrus amygdaliformis Sinai-Pære
Rosa species Ubestemt Rose
Rosmarinus officinalis Almindelig Rosmarin
Ruscus aculeatus Musetorn
Salvia verbenaca Jernurt-Salvie
Sanguisorba minor ssp. *minor* Blodstillende Bibernelle
Saxifraga tridactylites Trekløft-Stenbræk
Scandix pecten-veneris Jomfrukam
Scrophularia trifoliata Trefliget Brunrod
Tamus communis Fruesegl
Trifolium stellatum Stjerne-Kløver
Umbilicus rupestris Klippe-Navleurt
Urginea maritima Strandløg
Valeriana montana Bjerg-Baldrian

Lok. 7 4,2 km nordvest for Lanusei. Eng. 25-04-97

Orchis laxiflora Fjernblomstret Gøgeurt
Platanthera algeriensis Algerisk Gøgelilje
Serapias lingua Tunge-Serapias

Lok. 8 150 km sten på vej 125. Vejskrænt og garrigue. 22-04-97

Anagryis foetida Almindelig Stinktræ
Anthemis arvensis ssp. *arvensis* Ager-Gåseurt
Asparagus stipularis Tornet Asparges
Asphodelus fistulosus Hulstilket Affodil
Barlia robertiana Almindelig Kruslæbe
Biscutella didyma Almindelig Brilleskulpe
Blackstonia perfoliata Almindelig Gyldenurt
Briza maxima Stor Hjertegræs
Calendula arvensis Ager-Morgenfrue
Crupina crupinastrum Mangeblomstret Romerknopurt
Cynoglossum creticum Blå Hundetunge
Dittrichia viscosa Klæbrig Alant
Ferula communis ssp. *communis* Almindelig Assant
Galactites tomentosa Kamtidse
Lagurus ovatus Harehale
Lathyrus cicera Murstensrød Fladbælg
Lavandula stoechas Top-Lavendel
Malva cretica Kretensisk Katost
Medicago polymorpha Krog-Sneglebælg
Muscari comosum Vild Duskhyacint
Ophrys bombyliflora Humleflue-Ophrys
Ophrys incubacea Sort Ophrys
Ophrys speculum Spejl-Ophrys
Ophrys tenthredinifera Sydeuropæisk Ophrys
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea Vifte-Gøgeurt

Orobanche lavandulacea Lavendelblå Gyvelkvæler
Pistacia lentiscus Mastikstræ
Psoralea bituminosa Almindelig Desmerkløver
Reseda luteola Farve-Reseda
Scandix pecten-veneris Jomfrukam
Scrophularia trifoliata Trefliget Brunrod
Senecio leucanthemifolius Okseøjeblikket Brandbæger
Serapias lingua Tunge-Serapias
Serapias parviflora Småblomstret Serapias
Spiranthes spiralis Høst-Skrueaks
Stachys glutinosa Klæbrig Galtetand
Urospermum picroides Ru Halefrø

Lok. 9 193 km sten på vej 125. Quercus ilex skov. 22-04-97

Aceras anthropophorum Hangøgeurt
Anagallis arvensis ssp. *foemina* Blå Arve
Arabis collina Mur-Kalkkarse
Arabis verna Vår-Kalkkarse
Asphodelus aestivus Småfrugtet Affodil
Barlia robertiana Almindelig Kruslæbe
Carthamus lanatus Håret Saflortidsel
Cephalanthera damasonium Hvidgul Skovlilje
Cephalanthera longifolia Sværd-Skovlilje
Cheilanthes acrostica Middelhavs-Pudderbregne
Cistus monspeliensis Smalbladet Cistrose
Cistus salvifolius Salvie-Cistrose
Cyclamen repandum ssp. *repandum* Tandet Alpeviol
Cytinus hypocistis Gul Cistuskvæler
Dryopteris filix-mas Almindelig Mangeløv
Epipactis helleborine var. *helleborine* Skov-Hullæbe
Epipactis microphylla Kortbladet Hullæbe
Erica arborea Træagtig Lyng
Euphorbia characias Middelhavs-Vortemælk
Evax pygmaea Almindelig Pudekurv
Geranium lucidum Skinnende Storkenæb
Hedysarum spinosissimum Enårig Hanekløver
Lavandula stoechas Top-Lavendel
Limodorum trabutianum Portugisisk Purpurrederod
Neotinea maculata Aksgøgeurt
Ophrys fuciflora ssp. *fuciflora* Drone-Ophrys
Ophrys fusca ssp. *fusca* Mørkebrun Ophrys
Ophrys incubacea Sort Ophrys
Ophrys morisii Bastia-Ophrys
Ophrys sicula Middelhavs-Ophrys
Ophrys tenthredinifera Sydeuropæisk Ophrys
Phagnalon sordidum Nøgle-Stenkurv
Phillyrea angustifolia Smalbladet Stenved

Ranunculus aquatilis ssp. *aquatilis* Almindelig Vandranunkel
Sedum album Hvid Stenurt
Selaginella denticulata Tiltrykt Dværgulvefod
Senecio leucanthemifolius Okseøjeblik Brandbæger
Spartium junceum Spansk Gyvel
Stachys glutinosa Klæbrig Galtetand
Tordylium apulum Stiklæs Skjoldfrø
Urginea maritima Strandløg
Vicia bithynica Firbladet Vikke

Lok. B kystskrænt øst for P. Ginnercu. Kalkhøjslette samt garrigue med spredte træer. 23-04-97

Cistus monspeliensis Smalbladet Cistrose
Crithmum maritimum Stranddild
Cynoglossum creticum Blå Hundetunge
Euphorbia spinosa Småtorner Vortemælk
Lobularia maritima Biblomme
Medicago polymorpha Krog-Sneglebælg
Ophrys chestermanii Cagliari-Ophrys
Pistacia lentiscus Mastikstræ
Pistacia terebinthus Terpentintræ
Sedum stellatum Stjerne-Stenurt
Urtica pilulifera Romersk Nælde

Lok. C Tortoli. Vejkanter. 24-04-97

Cuscuta europaea ssp. *europaea* Nælde-Silke
Hyparrhenia hirta Tvillingskæggræs
Jasione echinata Unavngiven Blåmunke
Lamarckia aurea Guldgræs
Ruta chalepensis Frynset Rude
Smilax aspera Orientalisk Sarsaparil

Lok. E Fonni. Garrigue og vejskrænt. 25-04-97

Armeria sardoa ssp. *genargentea* Gennargentu-Engelskgræs
Asphodelus aestivus Småfrugtet Affodil
Brachypodium sylvaticum Skov-Stilkaks
Eryngium campestre Bjerg-Mandstro
Gagea foliosa Rodfiltet Guldstjerne
Gagea foliosa Rodfiltet Guldstjerne
Leucjum aestivum ssp. *pulchellum* Liden Sommer-Hvidblomme
Orchis lactea Mælkehvid Gøgeurt
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Orchis papilionacea Vifte-Gøgeurt
Ornithogalum exscapum Stængelløs Fuglemælk
Parentucellia latifolia Stenrødtop
Quercus pubescens Dun-Eg

Ranunculus paludosus Mose-Ranunkel

Thymus capitatus Hoved-Timian

Lok. F Brunca Spina. Knæhøj garrigue, urer og urtelier med enkelte ellelunde. 25-04-97

Alnus glutinosa ssp. *glutinosa* Rødel

Armeria sardoa ssp. *genargentea* Gennargentu-Engelskgræs

Artemisia arborescens Træagtig Bynke

Astragalus sirinicus ssp. *genargenteus* Gennargentu-Astragel

Berberis aetnensis Ætna-Berberis

Bunias erucago Ager-Takkeklap

Carlina corymbosa Strågul Bakketidsel

Crocus corsicus Korsikansk Krokus

Gagea nevadensis Nevada-Guldstjerne

Genista corsica Korsikansk Visse

Juniperus communis var. *nana* Dværg-Ene

Lupinus angustifolius Smalbladet Lupin

Plantago lanceolata Lancet-Vejbred

Platanthera algeriensis Algerisk Gøgelilje

Potentilla rupestris Sten-Potentil

Ranunculus ficaria ssp. *ficaria* Vorterod

Sagina pilifera Tyrrhensk Firling

Santolina corsica Korsikansk Cypresurt

Saxifraga cervicornis Tyrrhensk Stenbræk

Valantia muralis Glat Hornsnerre

Verbascum phlomoides Hjertebladet Kongelys

Viola corsica ssp. *limbarae* Sardisk Stedmoderblomst

Viola riviniana Krat-Viol

Lok. 12 nordøst fot Baunei. Kalkhøjslette med Stenved macchie. 24-04-97

Anacamptis pyramidalis Horndrager

Asplenium trichomanes ssp. *quadrivalens* Kalk-Radeløv

Juniperus oxycedrus ssp. *macrocarpa* Storfrugt Ene

Juniperus phoenicea Fønikisk Ene

Ophrys chestermanii Cagliari-Ophrys

Ophrys morisii Bastia-Ophrys

Ophrys sicala Middelhavs-Ophrys

Orchis brancifortii Tyrrhensk Gøgeurt

Orchis provincialis Provencalsk Gøgeurt

Orchis tridentata Tandet Gøgeurt

Phillyrea latifolia Bredbladet Stenved

Phillyrea latifolia Bredbladet Stenved

Quercus ilex Sten-Eg

Lok. 13b Seui, Monte Arcueri. Vestvendt græsklædt skråning med græsning i lysåben Quercus ilex skov, hvor Monte Tonneri-vejen udgår fra vej 198 mellem Ussassai-Seui. 25-25-04-97

Bupleurum fruticosum Busk-Hareøre
Coronilla emerus Almindelig Perlebælg
Dorycnium pentaphyllum ssp. *herbaceum* Underart af Fembladet Hanefod
Helichrysum saxatile Sardisk Evighedsblomst
Narcissus tazetta Tazet
Paeonia mascula ssp. *russoi* var. *corsica* Korsikansk Pæon
Santolina corsica Korsikansk Cypresurt

14 Monte Tonneri-vej øst for Seui, ved klostret San Christoforo. Nedskåret bækkløb med enge. 25-04-97

Borago pygmaea Lav Hjulkrone
Carex distans Fjernakset Star
Equisetum ramosissimum Grenet Padderok
Erica terminalis Unavngiven Lyng
Ranunculus chius Chios-Ranunkel
Ranunculus pratensis Sardisk Ranunkel
Salix pedicellata Iberisk Pil

15 Monte Tonneri. Skov af Quercus ilex. Nordvendte skrænter på Monte Tonneri. 25-04-97

Paeonia mascula ssp. *russoi* var. *corsica* Korsikansk Pæon
Romulea ligustica Ligurisk Sivstjerne
Romulea requienii Tyrrhensk Sivstjerne
Schoenus nigricans Sort Skæne
Sesleria insularis Unavngiven Blåaks
Viola alba ssp. *dehnhardtii* Underart af Viol
Viola odorata Marts-Viol

16 bro over Rio Sa Picoca. Macchie og garrigue. 26-04-97

Arbutus unedo Almindelig Jordbærtræ
Ferula communis ssp. *communis* Almindelig Assant
Gladiolus italicus Italiensk Jonfrufinger
Hyoseris radiata Glat Svinefoder
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Serapias cordigera Bredlæbet Serapias
Vulpia fasciculata Strand-Væselhale

17 Lanusei omkring Villa Selene. Skov og vejkanter. 25-04-97

Allium triquetrum Trekantet Løg
Arundo donax Kæmperør
Crepis setosa Børste-Høgeskæg
Galactites tomentosa Kamtidse
Hypochoeris achyrophorus Enårig Kongepen
Leontodon tuberosus Knold-Borst
Muscari comosum Vild Duskhyacint
Neotinea maculata Aksgøgeurt
Neottia nidus-avis Rederod

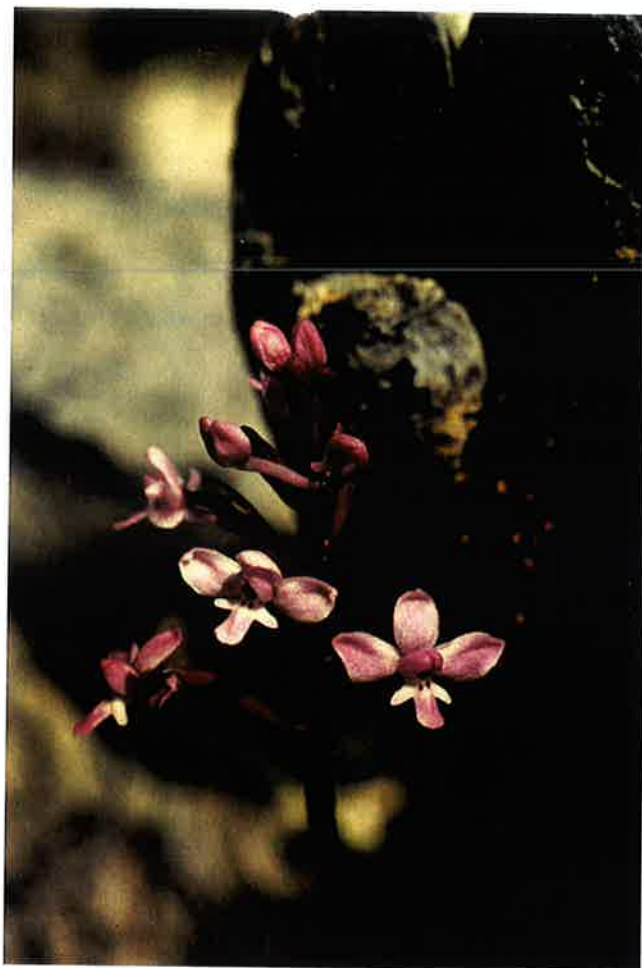
Orchis longicornu Italiensk Salep-Gøgeurt
Quercus pubescens Dun-Eg
Rosmarinus officinalis Almindelig Rosmarin
Smyrnum rotundifolium Rundbladet Guldskaerm
Sonchus tenerrimus Smalfliget Svinemælk
Tamus communis Fruesegl
Teline monspessulana Bredbladet Krusbælg
Umbilicus rupestris Klippe-Navleurt
Urospermum dalechampii Blød Halefrø

Blød Halefrø

1. *Ophrys holoserica* ssp. *chestermanii*
Lok. 4a. 20. april 1997.

2. *Orchis brancifortii*
Lok. 12a. 24. april 1997.

3. *Orchis mascula* ssp. *olbiensis*
Lok. 5. 20. april 1997.

4. *Ophrys morisii*
Lok. 5. 20. april 1997.

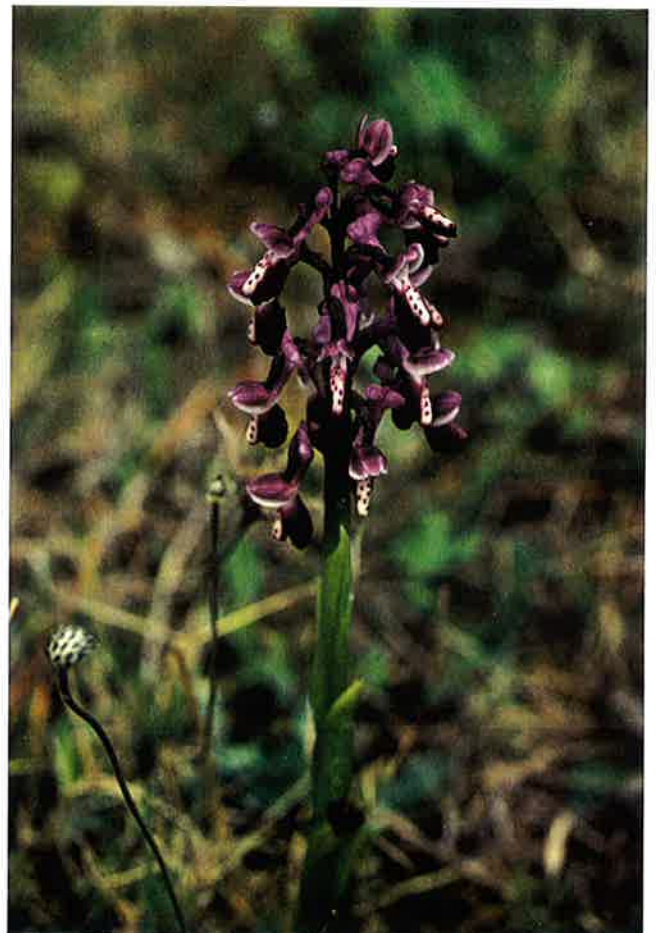
5. *Dactyloehiza insularis*
Lok. 2. 19. april 1997.

6. *Orchis mascula* s.lat. x *O. provincialis* (?)
Lok. 12a. 24. april 1997.

7. *Aceras anthropophorum*
Lok. 10. 22. april 1997.

8. *Orchis longicornu*
Lok. 2. 19. april 1997.

